

El boter

(ALDC, VII, 1640. El boter)

Boter, “persona que té l’ofici de fer botes de fusta” (DIEC), doc. des del s. XIV, és un der. de *bot* o *bota* amb el suf. *-er*, propi de noms d’oficis; els dos procedents del llat. vg. BŪTTIS, de gènere *f.*, que, en el cas de *bot*, va passar a *m.* per atracció de UTER ‘bot, odre’, i en el de *bota* va mantenir-se o tornar-se *f.* per atracció de *tona* ‘bota’ (< TŪNNA) i adquisició d’aquesta marca; var.: *emboter* 54, homonimitzat amb *embotar*; *botaire* 21, amb el suf. *-aire* (< -ATOR), freqüent en parlars septentrionals; *botero* 118, 137, 152, 156, 159, 168, 171, 175, 187, amb el suf. castellanitzant *-ero*; l’alg. *botaió* 85, pres de l’it. *bottaio*.

Tonell (s. XIII), que designava una ‘bota ampla de la base i [que] va afuant-se’ o una ‘bota grossa’ (DECat) (< der. de *tona* [< llat. tardà TŪNNA < cèltic ‘pell, cotna’], que ha donat *toner* 104), ha de ser la base de *toneller*, que en una part del tort. i del val. (130, 134, 139, 173, 176, 177, 188, 190) podria ser un arcaisme (doc. Escrig, 1851), però que en ross. ha de ser una extensió de l’oc. *tonelièr*, amb palatalització de [lj] > [ʎ], usat per escriptors ross., com Josep Sebastià Pons; var. castellanitzants *tonelero* 87, 94; *toneler* 92, 145, 183, amb adaptació sufixal, com *tonellero* 158, 169, híbrid de *toneller* i *tonelero*.

El nucli del derivat pot ser una altra varietat de ‘bota’: *barrilaire* 89, der. de *barril* (s. X), d’origen desconegut, potser d’una arrel BARR- (com la de *barral*);

carreteller 136, der. de *carretell* ‘bota petita’ (s. XIV), que fa *carretells* 131, der. de *carret* o *carreta* més el suf. dim. *-ell*; *cupero* 100, 122, pres del cast., on és der. de *cuba* (< CŪPA), amb la var. *cuper* 115, 116, adaptació cat. del suf. Tenim finalment alguns lexemes d’àrea reduïda de valor semàntic més general o extensiu d’un ofici específic: *fuster* (s. XIV), der. de *fust* o *fusta* (< FŪSTIS ‘pal, bastó, garrot’) i l’equivalent *carpintero de botes* 160, manllevat al cast. (< CARPENTARIUS ‘fuster de carros’), amb l’adaptació cat. *carpinter* 93, 138; *arader* 71, 72, der. de *arada* (*aradre*, *aradra* < ARATRUM), pròpiament ‘fuster que fa arades, carros i altre arreu’ (s. XVI); *carreter* 75, der. de *carro* (< llat. CARRUS, pres del gàl·lic), pròpiament ‘qui fa carros’ (s. XVI); *cuirer* 181 (var. *cuirero* 159, amb suf. cast.), der. de *cuir* (s. XI) o *cuero* (s. XIII), pròpiament ‘qui fa botes de cuir’ (cf. *boter de cuir*, DG₁, 1932 i veg. el paral·lel semàntic murcià *pellejero*, ALeCMan, mapa 717).

La isoglossa *boter* ocupa tot el domini lingüístic, tret de la de *toneller* que, per influència de l’adstrat oc., es troba en ross.; altres significants (*fuster*, *arader*, *carreteller*, *cuirer*, etc.) són de localització puntual.

Boter és l’únic mot normatiu, des del DOrt, 1917, amb l’específic *boter de cuir*, des del DG₁, 1932.

